

Για τη συγκυρία όπως διαμορφώνεται μετά την έκτακτη Σύνοδο Κορυφής

Σπύρος Λαπασιώρας και Γιάννης Μηλιός

Οι αποφάσεις στήριξης κάθε χώρας της Ευρωζώνης για να αποφευχθούν οι συνέπειες μιας κρίσης χρέους, οι οποίες ελήφθησαν στην τελευταία έκτακτη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ, συνιστούν τομή στην πολιτική και οικονομική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί από την περυσινή άνοιξη, όταν αποφασίστηκε ο τρόπος διαχείρισης της κρίσης στην Ευρώπη.

Συνιστούν τομή επειδή, με όλες τις ασάφειες και τις αντιφάσεις και παρά την εμμονή στην πλέον αρτηριοσκληρωτική μορφή υπεράσπισης του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος, συνιστούν ένα συμβιβασμό με τις ανάγκες συλλογικής διαχείρισης στην Ευρωζώνη της τρίτης φάσης στην οποία έχει περάσει η κρίση που ξεκίνησε το 2007. Της φάσης όπου το ζήτημα του κρατικού χρέους έχει έρθει στο προσκήνιο.

Αυτές οι αποφάσεις, οι ασάφειες στη διατύπωση, οι διαφορετικές δηλώσεις που παρήχθησαν μαζί με αυτές, δείχνουν τις συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα σήμερα στην Ευρώπη ως προς τη συγκρότηση της ηγεμονικής πρότασης για τη διαχείριση της κρίσης. Δεν πρέπει να υπερτονίσουμε τη σημασία αυτής της τομής: Πραγματοποιείται σε ένα περιβάλλον τεμνόμενων διαχωριστικών γραμμών που οριοθετούν αποκλίνουσες αλλά όχι ανταγωνιστικές λογικές, οι οποίες μετατοπίζονται καθώς αλλάζει ο κοινωνικοπολιτικός συσχετισμός δυνάμεων στο εσωτερικό κάθε κράτους-μέλους και εξαρτώνται από τους τρόπους με τους οποίους εξελίσσεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των κύριων πόλων του διεθνούς οικονομικού συστήματος.

Ωστόσο συνιστά τομή, η οποία, στο βαθμό που εδραιωθεί ο συσχετισμός στήριξης της, αλλάζει – έχει ήδη αλλάξει – το πολιτικό τοπίο (και) στη χώρα μας. Πλέον το ελληνικό κράτος δεν απειλείται με χρεοκοπία, επομένως έχει αφαιρεθεί το ισχυρότερο όπλο τρομοκρατίας για «εθνική συναίνεση» με στόχο τη «σωτηρία της χώρας». Το περιβάλλον που οδήγησε σε αυτήν την απόφαση μπορεί ως ένα βαθμό να περιγραφεί χωρίς να προσφύγουμε σε οικονομικούς όρους και σε πολύπλοκους συλλογισμούς:

Υπάρχει μία εικόνα από αμερικανικές ταινίες: ένα αυτοκίνητο στη μία άκρη του δρόμου, ένα άλλο στην άλλη άκρη του δρόμου. Ξεκινούν με ταχύτητα το ένα ενάντια στο άλλο. Όποιος στρίψει πρώτος έχασε. Αυτό το παιχνίδι παίζεται όχι μόνο μεταξύ κύκλων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ελλάδας αλλά πλέον στο σύνολο των ανταγωνισμών που διέπουν την ΕΕ. Απλά η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ έβγαλε το αυτοκίνητο εκτός δρόμου, φοβούμενη μήπως έρθει σε σύγκρουση με τις κοινωνικές συμμαχίες που στηρίζουν το νεοφιλελεύθερο μοντέλο σε Ελλάδα και Ευρώπη, όπως φάνηκε πολύ γρήγορα και από το νομοσχέδιο για τις τράπεζες.

Οι συσχετισμοί δυνάμεων σήμερα επιβάλλουν όχι τον προσανατολισμό στην κατάθεση μία ολοκληρωμένης πολιτικής πρότασης, αλλά την όσο δυνατόν μεγαλύτερη εκλαΐκευση και ανάδειξη προτάσεων που να αποτελούν κλειδιά και όρους για να οργανωθεί η ρήξη με τον κοινωνικοπολιτικό συνασπισμό εξουσίας.

Όταν σκεφτόμαστε τις πολιτικές προτάσεις που επιτρέπουν να μετατοπίσουμε τον τρέχοντα συσχετισμό δυνάμεων, να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις ρήξης στην επιχειρούμενη διευρυμένη αναπαραγωγή του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος πρέπει να θυμόμαστε:

α) Ότι η παρούσα κρίση εκδηλώθηκε στην καρδιά αυτού του υποδείγματος: Προέκυψε από τα δομικά χαρακτηριστικά και τον τρόπο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η απότομη συστολή της πίστης κατά την πρώτη φάση της κρίσης, επιδρά ακόμη και σήμερα στις διαδικασίες εκκαθάρισης των ατομικών κεφαλαίων, δηλαδή στους ρυθμούς εξόδου από την κρίση. Δυσχεραίνει την αναστήλωση του υποδείγματος που δοκιμάστηκε με την κρίση του 2008.

β) Η κατάρρευση της Lehman Brothers το φθινόπωρο του 2008 ήταν αποτέλεσμα πολιτικής απόφασης του τότε υπουργού οικονομικών (και «μάγου» των αγορών) Henry Paulson. Αυτό το γεγονός δείχνει ότι η οικονομία δεν είναι ένα σύστημα που λειτουργεί μηχανικά εκτός πολιτικής και σε ανεξαρτησία με τα υπόλοιπα στοιχεία που συνθέτουν ένα κοινωνικό σχηματισμό. Η παρατήρηση στην τρέχουσα συγκυρία τίθεται πλέον με αυτονόητο τρόπο και υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει η αυτονομία των αγορών αλλά ένας κοινωνικός-πολιτικός συσχετισμός δυνάμεων που θέτει τους κανόνες δράσης τους. Υπήρξε ένας κλονισμός των γενικών αρχών του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος ρύθμισης των καπιταλιστικών οικονομιών για ένα διάστημα δύο-τριών μηνών μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, αλλά έκτοτε στις γενικές γραμμές του αναστηλώθηκε. Όμως, μία κρίση χρέους η οποία θα έχει τη δυνατότητα να πλήξει τη διαχείριση της κρίσης σε οικονομίες-κλειδιά μπορεί να ξαναθέσει επί τάπητος τις γενικές αρχές του συστήματος, ως πρόβλημα το οποίο απαιτεί λύση.

γ) Οι υφεσιακές πολιτικές, που ακολουθούνται στην Ευρώπη, πλήττουν εκ νέου τον τραπεζικό τομέα. Είτε με τη μορφή αύξησης των επισφαλειών είτε με τη μορφή δυσκολιών χρηματοδότησης στις αγορές χρήματος, λόγω της υπερβολικής έκθεσής τους σε τίτλους κρατικού χρέους –οι οποίοι υποβαθμίζονται από τους οίκους πιστωτικής αξιολόγησης.

Ο συνδυασμός των τριών προηγούμενων σκέψεων υποδεικνύει ότι κομβικά ζητήματα τα οποία πρέπει να τεθούν στη συγκυρία και να διαδοθούν πλατιά ως ιδέες – εγχωρίως και διεθνώς – αρθρώνονται γύρω από την αναγκαιότητα κατάργησης του Συμφώνου Σταθερότητας και γενικότερα την ανάγκη να αλλάξει το σύνολο των Συμφωνιών που οργανώνουν τη σημερινή μορφή της ΕΕ. Δεν θα επιμείνουμε σε αυτό εδώ. Επισημαίνουμε μόνο ότι στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η πρόταση για ένα δημόσιο πυλώνα στο τραπεζικό σύστημα που θα λειτουργεί με κριτήρια «δημόσιου συμφέροντος», αλλά και η ιδέα διαγραφής τμήματος του χρέους των κρατών ή γενικότερα μίας επαναδιαπραγμάτευσης των όρων εξυπηρέτησής του: όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά του συνόλου των κρατών της ΕΕ.